

TIBBIYOTDA KLINIK AXBOROTLARNI BOSHQARISH

Farg'ona jamoat salomatligini tibbiyot instituti "Biofizika va axborot texnologiyalari" kafedrası Tibbiyotda axborot texnologiyalari fani o'qituvchisi

Melibayeva Farog'at Madaminovna

Farg'ona Jamoat Salomatligi Tibbiyot instituti Tibbiy profilaktika ishi yo'nalishi

1423 - guruh talabasi Temirkulova Gulziraxon Otabek qizi

Annotatsiya: Informatika fani ham boshqa fanlar qatorida olamni bilish uchun xizmat qiladi. Olamdagi har bir jonli va jonsiz mavjudod makonda va vaqtda o'zgarib turadigan modda va quvvat korinishida namoyon bo'ladi. Modda va quvvat dunyoning ikki muhim mazmuni, uning ikki muhim tarkibiy qismidir. Lekin borlikni mavjud bo'lishi va uni bilishning yana bir muhim va zarur mazmuni bor, bu ham bo'lsa axborotdir. Mazkur maqolada tibbiyotdagi axborot texnologiyalari va klinik axborotlarni boshqarish haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Kadrlar esa mavjud resurslarni to'g'ri baholay bilgan holda tajribada to'g'ri qo'llay bilishi ham kerak.

Biologik va klinik axborotni boshqarishda tadqiqotlarning qo'llanishi nihoyatda keng. Klinik axborotni boshqarish tizimi bevosita kommunikatsion tarmoqning katta qismini tashkil etadi. Shifokorlar kerakli ma'lumotlarni qidirishda ushbu tizimga tayanadilar. Bunda axborot almashinuvining elektron jihatlarini o'rganganda quyidagilarga to'xtalib o'tamiz. Har bir jarayonning samarali va natijaviy bo'lishini ta'minlashda uning tartibli, tizimli tashkil etish, texnik vositalardan, amaliy ko'nikmalardan to'g'ri foydalanish maqsadli hisoblanadi. Sababi biotibbiy informatika savollari bilan shug'ullanuvchilar uchun tizimli ishlash natijaviy maqsadga erishishni ta'minlaydi. Biotibbiyot hamda biotibbiy informatikaning integratsiyasi masalalari konseptual hisoblanadi. Sababi bu ikki fan aynan bir masalani yechishga qaratilgandir. Bunda malakali, o'z ishining mohir ustasi bo'ladigan kadrlarni o'rgatish va yetishtirishni maqsad qilib olingan. Malakali kadrlar esa mavjud resurslarni to'g'ri baholay bilgan holda tajribada to'g'ri qo'llay bilishi ham kerak. Bu masalani hal etishda ularga biotibbiy hisoblashlar qo'l keladi. Tajribaning ortishi, kompyuter bilan to'g'ridan-to'g'ri muloqot qila olish esa tartiblangan faoliyat yuritishni talab etadi. Aynan shu jihatdan jarayonlarni o'rganish va hal etishda algoritmnining to'g'ri tuzilishi maqsadga muvofiq bo'ladi. Tabiiy til – odamlar munosabatidagi asosiy vosita hisoblanadi. Biotibbiyotda hamda sog'liqni saqlashda birinchi bilim va ma'lumotlar xuddi ilmiy adabiyotlardagi maqolalardek, tizimdagi hisobotlar hamda matnli ma'lumotlar ombori tarmog'i

matn shaklida bo‘ladi. Tibbiyot idoralarida asosan hisobotlarni aytib berishdagi izohlarga qo‘yiladi. Matnda agar qimmatli ma'lumotlar mavjud bo‘lsa, u yana kompyuter qayta ishlash uchun javobgar bir shaklda emas, balki tabiiy xususiyatlari va tilo‘zgaruvchanlikni sezilarli darajada idora qilish qiyin matnlar bo‘lgan, standartlashtirilgan ma'lumotlarni ko‘proq foydali avtomatlashtirilgan ilovalardan foydalanish, qo‘l ishlari sezilarli miqdorda qo‘llash, tizimli yoki kodlangan vakolatxonasi matn ma'lumotlarni aks ettirishga bag‘ishlangan. Klinik sohada, masalan, professorlar Kerol Fridman va Stiven B. Jonson muallifligidagi uchinchi nashri oldingi versiyasi, olingan bo‘ladi. Kodlaydiganlar kasalxonaga yilda tashxis va tartib mos billing kodlari tayinlash, ilmiy maqolalar asosiy mavzular vakili ishonib topshirilgan tibbiyot mos shartlarini Milliy kutubxonada indekers, va ma'lumotlar bazasi murabbiylari adabiyoti organizmlarning haqida genom va fenotipik ma'lumot qa‘zib. Tabiiy tillarni qayta ishlash (NLP) biri yuqori ishonchliligi va qonuniylik bilan matn ma'lumotlarni tegishli avtomatlashtirilgan texnik vositalardan foydalanishga imkon beruvchi tomonidan bu muammolarni bartaraf qilish hisoblanadi. NLP boshqa maqsadi ilmiy bilim, sifatini yaxshilash va sog‘liqni saqlash va tibbiy yordam iste‘molchilar va bemorlarning harajatlarini o‘z ichiga oladi. Klinik parvarishlash orqali to‘plangan va ilmiy adabiyotlarda yoki Internetdagi chop etilgan matnlar katta miqdori, sotib va matnda uzatiladigan axborot ilm tashkil etish va yangi hodisalarni kashfiyot targ‘ib qilish maqsadida yanada kuchaytirilishi mumkin. Dastlab, balki individual bemorlarning parvarishlash uchun maqsad ochilish kiritmagan esa, masalan, tibbiy tarixi haqida ma'lumot, u qayta ishlanishi mumkin va bemorlar bo‘ylab naqsh aniqlash ulangan chiqariladi tez-tez ma'lumotlar o‘rta foydalanish deb ataladi, bu jarayonning, bunday samaradorligini qiyosiy o‘rganish kabi kompyuter ilm-fan, joriy muammolar ba'zi uchun va'da ko‘p ko‘rsatadi, fenotip ta'rifi, klinik tadqiqotlar, kasallik va farmakanadzora tushunish uchun gipoteza avlod. Adabiyot uchun NLP ilmiy kashfiyotlari va maqola orqali xuddi shu natijalarni aniqlash alohida maqola orqali to‘liq tahlil qilish uchun zarur bo‘lgan xonaga kirish orqali yuqori darajasini tezlashtirilishi mumkin (ya'ni, kasalliklar, yon reaksiyalar hisobotlar so‘nggi davolash), va maqolalar orasida bog‘lovchi ma'lumot (ya'ni .ye. biyomokeluler tizimi path). Shifokorlar uchun, elektron tibbiy yozuvlarni bilan o‘zaro va individual bemor qatnash NLP jarayoni klinisen bir necha ball qo‘llab-quvvatlash mumkin: davolash bemor jadvalning, NLP ulash va ko‘p yozuvlari va hisobotlar bo‘ylab tarqalgan ma'lumot integratsiya va kasal haqida tegishli dalillarni ta'kidlash uchun oshirish mumkin. Qarori vaqt va o‘zi o‘zgarishlar parvarishlash da, NLP orqali yozuvlari olingan axborot eHR ichida qaror qo‘llab-quvvatlash tizimlari yordam berishi mumkin. Sog‘liqni saqlash

mutaxassislari ma'lumot hujjatlashtirish Nihoyat, yuqori sifatli Izohlar NLP asoslangan usullar yordamida amalga oshirilishi mumkin. Kompyuterdan foydalanuvchi ko'pincha u yoki bu hujjatlar- xatlar, maqolalar, xizmat yozuvlari, hisobotlar va boshqa materiallarini tayyorlash zaruriyatiga duch keladi. Hujjatlarni yuqori sifatda bosib chiqarilishini ta'minlash yoki katta hajmdagi murakkab hujjatlar, jurnallar yoki kitoblarni tayyorlash uchun foydalanuvchiga Microsoft Word matn muharriri dasturlaridan foydalanish qulaydir. Ushbu Microsoft Word matn muharrirning imkoniyatlarini quyida keltirilgan ba'zi amallardan ham bilish mumkin: - matnni terib tayyorlash va faylga yozish; - matnga qo'shimcha kiritish, chiqarib tashlash, qatorlar, matn qismlarini almashtirish va matnni tekislash; - matnni turli shriftlarda bezash, orfografiyasi va grammatikasini tekshirish, boblar tayyorlash, matnni sahifalarga bo'lib tashlash; - formula va jadvallar bilan ishlash hamda ularning chegalari va ichki rangini tanlash;- matnli hujjatlarga formulalar kiritish, so'z va jummalarni izlash va almashtirish, rasmlar chizish va matnga sodda bezaklar kiritish; - elektron pochta qutisidan olingan xabarlarni tahrirlash va boshqa imkoniyatlar kiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ahmadaliyeva G. H. et al. YARIMO 'TKAZGICH MODDALAR VA ULARNING XARAKTERISTIKALARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 1. – С. 91-93.
2. Yusubjanovna A. M. BIRINCHI TIBBIY YORDAMNING AHAMIYATI VA UNI BAJARISHNING UMUMIY QOIDAIARI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 1.
3. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. YURAK ISHEMIK KASALLIKLARI VA ULARNI OLDINI OLIHNING ZAMONAVIY USULLARI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 6.
4. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. BUYRAK TOSH KASALLIKLARINI HOSIL BO'LISHIDA GIPODINAMIYANING TA'SIRI //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – Т. 2. – №. 6.
5. Usmonov S., Alisherjonova F. INSON TANASIDA BO'LADIGAN ELEKTR HODISALARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4 Part 2. – С. 200-203.
6. Usmonov S., Isroilov S. CHAQALOQLARDA QORIN DAM BO'LISHINING SABABLARI, DAVOLASH USULLARI //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – Т. 3. – №. 4 Part 2. – С. 196-199.
7. Isroil o'g'li X. M., Abdusubxon o'g'li U. S. GIPERTONIYA KELIB CHIQISHI SABABLARI //INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON" MODERN EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS". – 2023. – Т. 2. – №. 5.

8. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. BOLALARDA GASTROENTRITNING NAMOYON BO'LISHI //INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE ON" MODERN EDUCATION: PROBLEMS AND SOLUTIONS". – 2023. – T. 2. – №. 5.
9. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. KAM HARAkatLIK NATIJASIDA KELIB CHIqADIGAN KASALLIKLARNI XALQ TABOBATI BILAN DAVOLASHNING TOP 10 TA USULI //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – T. 1. – №. 3.
10. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. GIPERTONIYA KASALLIGINI RIVOJLANISHINI OLDINI OLIshNING ENG YAXSHI USULLARI //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – T. 1. – №. 3.
11. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. QONNI SUYULTIRADIGAN TOP-10 MAHSULOT //SCIENCE AND PEDAGOGY IN THE MODERN WORLD: PROBLEMS AND SOLUTIONS. – 2023. – T. 1. – №. 3.
12. Abdusubxon o'g'li U. S. ELEKTROMAGNIT MAYDONINING ORGANIZMGA TA'SIRI //SCIENCE AND INNOVATION IDEAS IN MODERN EDUCATION. – 2023. – T. 1. – №. 2.
13. Abdusubxon o'g'li U. S. et al. KONDILOMA VIRUSLARINI DAVOLASHDA KRIOGEN TERAPIYA //PRINCIPAL ISSUES OF SCIENTIFIC RESEARCH AND MODERN EDUCATION. – 2023. – T. 2. – №. 1.
14. Abdusubxon o'g'li U. S., Madaminovna M. F. TA'LIM JARAYONLARIDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARNING TUTGAN O'RNI //International scientific-practical conference on" Modern education: problems and solutions". – 2022. – T. 1. – №. 5.
15. Abdusubxon o'g'li U. S., Madaminovna M. F. FIZIKA FANINI KOMPYUTER TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA O'QITISHNING AHAMIYATI //E Conference Zone. – 2022. – C. 217-219.
16. Abdusubxon o'g'li U. S., Yusubjanovna A. M. YARIMO 'TKAZGICH MONOKRISTALINI O'STIRISH //E Conference Zone. – 2022. – C. 33-34.
17. Abdusubxon o'g'li U. S. YURAK QON-TOMIR SISTEMASI KASALLIKLARI. MIOKARD INFAKTI PAYDO BO'LISH MEXANIZMI VA OLDINI OLIsh CHORALARI //E Conference Zone. – 2022. – C. 227-228.
18. M.I.Bazarbayev, A.K.Tulaboyev, E.Ya.Ermetov, D.I.Sayfullayeva, Sh.X.Abduganiyeva, D.N.Isamuxamedov "TIBBIYOTDA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI" Toshkent-2017